

Jak citovat tuto recenzi / How to Cite this Book Review

KUCHARČÍK, Rudolf. 17.10.2012. *Bezpečnostná politika – Teória konfliktov*. KAZANSKÝ, Rastislav. *Obrana a strategie Defence & Strategy* 2/2012, strana 59-60, 15.12.2012.

KAZANSKÝ, Rastislav. *Bezpečnostná politika – Teória konfliktov*. Banská Bystrica : FPV a MV UMB, 2006. 126 s. ISBN 978-80-557-0250-6

Rudolf Kucharčík

Teória konfliktov a ich charakteristika patria medzi často diskutované otázky v medzinárodných vzťahoch. Solídna analýza problematiky predpokladá oboznámenie sa s množstvom prístupov a ich následnú syntézu do kompaktného a zrozumiteľného celku. Cieľom práce – učebných textov Rastislava Kazanského publikovaných pod názvom *Bezpečnostná politika – Teória konfliktov* je „základná syntetická teoretická analýza konfliktov, metód využívaných v rámci riešenia konfliktov a spôsobov prevencie vzniku konfliktov.“ Práca je rozdelená do štyroch obsahových kapitol, ktoré sa postupne venujú vymedzeniu pojmu konflikt, príčinám vzniku konfliktov, riešeniu konfliktov a prevencii vzniku konfliktov v medzinárodných vzťahoch.

V úvode práce autor pripomína, že konflikty sa „stali jedným z najintenzívnejšie vnímaných bezpečnostných problémov súčasného sveta“ a ich deštruktívna sila „spôsobuje hospodársky a ekonomický úpadok krajín a tým aj prehlbovanie rozdielov medzi stabilnými regiónmi a štátmi s prebiehajúcimi konfliktami.“ Aj z tohto dôvodu je nevyhnutné sa otázkou riešenia konfliktov zaoberať, diskutovať o nej a prinášať alternatívy k riešeniu konfliktov v jednotlivých častiach sveta, nakoľko tieto sú stále a pravdepodobne aj ostanú jednou z charakteristických črt aj globalizovaného sveta.

Prvú kapitolu práce autor otvára analýzou vybraných definičných prístupov k vymedzeniu pojmu konflikt. Oceniť treba najmä rôznorodosť prístupov, ktoré práca ponúka. Táto charakteristika je typická aj pre zvyšok práce a je z nej zrejme, že autorovou ambíciou nebola rýchla a povrchná účelová analýza problematiky. Komplexný prístup k spracovaniu témy dokazujú ďalšie časti úvodnej kapitoly, v ktorých sa autor postupne venuje charakteristickým črtám konfliktov, ich komponentom (aktéri, oblasť sporných hodnôt, postoje, akcie), veličinám, pochopenie ktorých je nevyhnutné pre analýzu konfliktov (profil, aktéri, príčiny, dynamika), typológii konfliktov. Osobitnú časť autor venuje metodológii používanej pri kategorizácii konfliktov a konkrétnym príkladom výsledkov úsilia vybraných nadnárodných aktérov, ktorí boli zapojení do riešenia konfliktov (OSN, NATO, OBSE, EÚ). Prvú kapitolu logicky uzatvára otázka metodológie databáz vytvárania konfliktov (projekty inštitúcií PRIO/UCDP, HIIK, COW).

Oblasťou záujmu druhej kapitoly práce je analýza vybraných špecifických príčin konfliktov. Kapitolu autor otvára vymedzením vzťahu medzi potrebou a príčinou a zdôrazňuje, že „existencia potreby (potrieb) ešte samo o sebe neznamená dostatočnú príčinu na vznik konfliktu“ a dodáva: „Ak uspokojovanie potrieb jedného aktéra nie je spojené s ohrožovaním potrieb iného aktéra, konflikt nevznikne“. Následne sa venuje príčinám ním vybraných typov konfliktov. Ako prvé charakterizuje príčiny konfliktov politických. Príčina tohto typu konfliktov ja podľa autora univerzálna a spája sa s uspokojením základných potrieb čo nie je v tomto prípade možné realizovať inak, ako „získaním kontroly nad štátnou mocou, nad vládou v štáte“. S. 29) Za objekty politického konfliktu označuje politickú moc, politický status sociálnych skupín, či také politické hodnoty, ako sú patriotizmus

a ľudské práva. Súčasťou tejto kapitoly je aj vzťah prístupu k prírodným zdrojom a konfliktu, politická ekonómia konfliktu, či analýza etnických a náboženských konfliktov.

V poradí tretia kapitola recenzovanej práce sa venuje téme riešenia konfliktov, čo v zmysle slov autora predstavuje „spôsob cielenej konštruktívnej a produktívnej premeny konfliktov s cieľom minimalizovať použitie násilia, umožniť prekonanie antagonizmov medzi aktérmi konfliktov a podporiť akceptovanie a udržanie riešenia konfliktu v dlhodobej perspektíve“. Autor pritom správne upozorňuje na sémantický rozdiel medzi pojmami ukončený konflikt a vyriešený konflikt, nakoľko ukončenie konfliktu (napr. bojov) neznamená automaticky vyriešenie konfliktu (konflikt stále môže ostať v „zamrzutej“ fáze). V teoretickej časti práce následne autor rozoberá a charakterizuje aj ďalšie pojmy, ktoré sú s témou spojené – transformácia, prevencia, resp. riadenie konfliktu. Súčasťou predmetnej kapitoly sú aj metódy riešenia konfliktu (vyjednávanie, facilitácia, mediácia, arbitrácia, resp. adjukácia), neopomína ani alternatívne riešenia konfliktov, ako sú metóda násilia, únik, resp. teória hier, ako aj mesto OSN, resp. regionálnych organizácii pri riešení konfliktov. Aj pre túto časť práce je zároveň typická analýza rôznorodej literatúry a komplexnosť prístupu.

V záverečnej, štvrtej práci učebných textov sa autor venuje prevencii vzniku konfliktov v medzinárodných vzťahoch. Zdôrazňuje pritom najmä úlohu OSN, ktorá v poslednom dvadsaťročí zohrala v tejto otázke rozhodujúcu úlohu. Predmetná kapitola nezanedbáva ani vymedzenie takých tém, ako sú oblasti využitia prevencie, nástroje prevencie konfliktov, charakteristiku prístupov k prevencii konfliktov, vymedzenie podmienok, ktoré sú nevyhnutné pre úspešnú prevenciu konfliktov, otázku viacúrovňovej diplomacie a pod.

Môžeme konštatovať, že práca doktora Kazanského Bezpečnostná politika IV – Teória konfliktov predstavuje úspešný pokus k analýze predmetnej problematiky. Autor aj v ďalšej svojej práci dokázal, že patrí k odborníkom v oblasti bezpečnostnej politiky. Osobitne treba oceniť zrozumiteľný štýl písania práce, ako aj komplexný prístup k štúdiu témy, o čom svedčí bohatý bibliografický aparát. Prácu možno odporučiť tak študentom vysokých škôl, ako aj špecialistom v oblasti bezpečnostnej politiky a medzinárodných vzťahov. Autorov postoj k téme vyjadruje veta, ktorú píše v závere práce: „Doterajší civilizačná evolúcia nepriniesla ľuďom len úspechy v oblasti technického rozvoja a pokroku, zjednodušujúceho život, ale i množstvo problémov, ktoré život sťažujú, alebo dokonca v niektorých prípadoch ho bezprostredne ohrozujú. Sú to najmä nerovnováha vo svetovom vývoji, narušenie ekologickej rovnováhy, vplyvy globalizácie, regionálne konflikty, vojny a pod. To sú vplyvy, ktoré sa dotýkajú života každého človeka, a ktorých riešenie, ak sa medzinárodné spoločenstvo nesústredí na prevenciu, nemusí byť vôbec jednoduché.“ Zanedbanie prevencie a neriešenie spoločenských výziev, spojených i so sociálnou nerovnosťou sú živnou pôdou vzniku konfliktov, ktorých dôsledky môžu byť nepredstaviteľné. Práve na tieto riziká autor v práci mnohokrát upozorňuje.

Jak citovat tuto recenzi / How to Cite this Book Review

FRANK, Libor. 10.12.2012. *Válka*. KREJČÍ, Oskar. *Obrana a strategie Defence & Strategy 2/2012*, strana 61-62, 15.12.2012.

KREJČÍ, Oskar. *Válka*. Praha: Professional Publishing, 2011. ISBN 978-80-7431-063-8.

Libor Frank

V roce 2011 vydalo pražské nakladatelství Professional Publishing útlou knížečku s jednoduchým a stručným názvem „*Válka*“. Autorem této subtilní publikace je profesor Oskar Krejčí, který patří v českém odborném prostředí k etablovaným a renomovaným autorům. V současnosti mimo jiné působí na Vysoké škole mezinárodních a veřejných vztahů v Praze a na Univerzitě Mateja Bela v Banské Bystrici. Recenzovaná kniha sice vychází z jeho obsáhlého publikačního díla (je třeba připomenout jeho zásadní kompendium „*Mezinárodní politika*“ či práce věnované národním zájmům nebo geopolitice), avšak tematicky se zaměřuje úžeji a exaktněji na problematiku válek a ozbrojených konfliktů. Publikace byla rozšířena a přepracována ze staršího vydání uveřejněného v roce 2010.

V samotném úvodu své knihy Oskar Krejčí vysvětluje, proč se rozhodl pro její napsání a proč právě nyní. Jeho knížka má být určitým impulsem, který má rozprout debatu o stávajících i budoucích válkách a reflektovat také skutečnost, že i Česká republika se stále více do nejruznějších ozbrojených konfliktů zapojuje či je součástí mezinárodních uskupení, které se na současných válkách podílejí.

Autor se samozřejmě zamýšlí nad vymezením pojmu „*válka*“. Přitom připomíná nejen jeho zavedené definice, ale kapitola, ostatně jako celý text knihy, je hojně protkána aforismy a citáty, které textu dodávají místy až filosofický rozměr. Oskar Krejčí sice uvádí, že válka je selháním lidského rozumu, nicméně jeho knížka a v ní obsažené argumenty bohužel dosvědčují, že válka je extrémním, ale racionálním způsobem chování, které je v lidské povaze i dějinách hluboce zakořeněno.

Vývoj války a způsoby jejího vedení jsou velmi úzce spjaty s technologickým stupněm vývoje lidské společnosti. Právě v první kapitole své knihy se Oskar Krejčí pokusil o shrnující chronologický přehled vývoje zbraní a vojenských technologií a jejich používání. V podstatě na pozadí technologického vývoje zbraní a vojenského umění je čtenáři předkládána stručná chronologie světových dějin od prehistorického období až po období modernity. Autor poukazuje na úzkou provázanost válek s rozvojem lidské civilizace a dokládá na konkrétních příkladech slova historika Michaela Howarda (v českém prostředí je znám především díky své publikaci „*Válka v evropské historii*“), že „*slova válka, objevy a obchod znamenala téměř totéž*“.

Technologický vývoj zbraňových systémů dosahuje zásadní mety v roce 1945, kdy je vyvinuta a použita jaderná zbraň ve světovém konfliktu. Tímto momentem začíná éra, v níž hrají mimořádně důležitou roli strategické zbraně, resp. zbraně hromadného ničení. Jejich existence, šíření, odstrašující potenciál a možnost použití navždy mění charakter tradičního mezistátního konfliktu. Oskar Krejčí stručně připomíná genezi vývoje a nasazení jednotlivých typů zbraní hromadného ničení, ale věnuje také pozornost těm mezinárodním kontrolním režimům a smlouvám, které mají za cíl jejich kontrolu, omezování či eliminaci. V této části publikace se čtenář může seznámit i s řadou méně známých nebo hůře dostupných informací technického charakteru a rovněž jsou nastíněny i strategie předpokládaného použití jaderných zbraní v období studené války. Její konec a změna charakteru ozbrojeného konfliktu, který již neměl mít podobu totálního globálního střetu dvou zneprátených supervelmocí, s sebou

přinesl potřebu přehodnocení jejich využitelnosti, resp. odstrašujícího potenciálu. Budoucnosti, resp. další generaci nejaderných strategických zbraní je věnován závěr této kapitoly.

Třetí část knihy nese název „*Omezená válka*“ a je věnována v současnosti nejrozšířenějšímu a nejpravděpodobnějšímu typu války. Přestože Krejčí podotýká, že současná koncepce omezení války nevyklučuje válku totální, sám autor považuje zmíněnou variantu za málo pravděpodobnou. To však nijak nesnižuje význam a negativní dopady stávajících omezených válek. Vychází přitom z analýzy válek a konfliktů druhé poloviny XX. století a současnosti. Zabývá se také otázkami efektivity použití vojenské síly v moderním konfliktu, strategiemi velkých států (především USA) zaměřených na vedení omezených válek i zvládání prosazující se asymetrie v probíhajících konfliktech. Pozornost je také částečně věnována proliferaci malých a lehkých zbraní, které představují, často přes svoji morální a technologickou zastaralost, velmi výrazný akcelérátor ozbrojených konfliktů.

Další kapitola se soustřeďuje na občanské války. Oproti minulosti je dnes klasický mezistátní konflikt spíše raritou, a občanské války (či konflikt nestátních aktérů nebo státu a nestátního aktéra) se stávají dominantním typem ozbrojeného konfliktu. Na druhou stranu Krejčí upozorňuje, že „*v globalizovaném světě je málo vnitrostátních konfliktů, které nemají mezinárodní propojení*“. Stejně jak v jiných částech publikace, i zde je možné se seznámit s řadou dat a informací, které přibližují rostoucí četnost, frekvenci i závažnost občanských válek. Stručně jsou také zmíněny jejich nejčastější příčiny, byť je tato část textu poněkud zavádějícím způsobem označena jako „*Konfliktní linie*“. To může vést k dojmu, že se autor odkazuje na známou teorii konfliktních linií (*cleavages*) Steina Rokkana a Seymoura Martina Lipseta. Krátce je také pojednáno o partyzánské války, resp. partyzánském způsobu vedení boje, bohužel však jen ve formě velmi stručné historické poznámky. Což je poněkud škoda, neboť právě oblast COIN je dnes vysoce aktuální.

Naopak dalšímu aktuálnímu a v současném odborném tisku velmi frekventovanému tématu spravedlivé války je věnována celá samostatná kapitola. Opět je zde zvolen chronologický přístup, kdy se autor pokusil nastínit nejen chápání spravedlivé války v různých historických epochách a konfliktech, ale přibližuje „*hledání mezí násilí*“ jako proces, jehož výstupy, jejich výklad a závaznost jsou a budou vždy podmíněny politickými zájmy, vojenskou situací a rozložením reálné moci. Přibližuje čtenáři vývoj specifických částí mezinárodního práva veřejného, zaměřuje se na vývoj norem, které regulují násilí v konfliktech a dopady na jejich účastníky. A přestože tato oblast práva prošla v uplynulých dekádách dynamickým funkčním i institucionálním vývojem, „*dosažený úspěch při právní regulaci válečného násilí je relativní i proto, že se často nejedná o objev posledních dvou či tří století, ale pouze o kodifikaci zásad, známých v některých kulturách již ve starověku*“.

Další kapitola se soustřeďuje na příčiny válek. Tato část je bohužel příliš stručná na tak zajímavé téma, které by si jistě zasloužilo podrobnější analýzu a větší prostor. Zejména pak v situaci, kdy se Oskar Krejčí pokusil na příčiny válek podívat z různých úhlů pohledu a různých dimenzí. Příčiny válek nehledá jen v konfliktu zájmů států nebo jejich aliancí, ale zabývá se také konfliktní podstatou lidské individuality a jejími biologickými, psychologickými či rozumovými aspekty. Rovněž věnuje pozornost sociálním interakcím a různým typům uspořádání lidské společnosti, které mohou vyvolávat násilný konflikt. Velmi stručně zmíněny jsou historické pokusy o vysvětlení příčin válek (geopolitické teorie) i teorie spojené s realistickou školou mezinárodních vztahů. Rovněž je připomenuta tzv. cyklické teorie, kterou v českém prostředí nově přiblížil např. Jan Eichler. Samotný závěr publikace je věnován budoucnosti válek, kde se Oskar Krejčí pokusil nastínit možné důvody i charakteristiky budoucích ozbrojených konfliktů, jejichž příčiny je však možné zčásti identifikovat již dnes.

Součástí knihy je „*Válečná chronologie*“, která je stručným soupisem vojenských dějin, válek a vynálezů a také seznam odkazů na použité prameny a literaturu. Vzhledem k hutnému obsahu knihy je bohužel škoda, že není opatřena jmenným a věcným rejstříkem.

Publikace „*Válka*“ Oskara Krejčího rozhodně není jen odbornou prací nabitou fakty a informacemi, ale díky zvolenému přístupu autora, kdy má text místy charakter odborné eseje či úvahy, se jedná o velmi čtivou a v pozitivním slova smyslu provokativní práci. Jistě by neměla ujít pozornosti žádného zájemce o oblast bezpečnostních studií. O atraktivnosti titulu svědčí jistě i fakt, že i druhé rozšířené vydání je již téměř rozebráno a lze je jen obtížně sehnat v knižní distribuční síti.

Received: 28 November 2012
Available on www.defenceandstrategy.eu

Accepted: 28 November 2012

Published online: 15 December 2012
doi: 10.3849/1802-7199.12.2012.02.063-064

Jak citovat tuto recenzi / How to Cite this Book Review

STOJAR, Richard. 28.11.2012. *Konflikt v Čečensku. Minulost, současnost, perspektivy*. SOULEIMANOV, Emil. *Obrana a strategie Defence & Strategy* 2/2012, strana 63-64, 15.12.2012.

SOULEIMANOV, Emil, *Konflikt v Čečensku. Minulost, současnost, perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011. 418 s. ISBN 978-80-7419-066-7.

Richard Stojar

Kniha renomovaného odborníka na problematiku rusko-čečenského konfliktu Emila Souleimanova *Konflikt v Čečensku. Minulost, současnost, perspektivy*, která v loňském roce vyšla v Sociologickém nakladatelství, není aktuální novinkou, jedná se o přepracovanou verzi autorovy publikace *An Endless War: The Russian-Chechen Conflict in Perspective* (2007), resp. aktualizované a doplněné vydání české monografie *Konflikt v Čečensku* (2007). Samotná skutečnost, že během čtyř let tato práce vyšla již ve třetím vydání, svědčí jak o kvalitě textu, tak i o trvalé aktuálnosti tématu. Nejde však o konjunkturální rusofobní spis, což by mohla asociovat předmluva Petry Procházkové, v níž stále rezonuje idealistická představa čečenských horských rytířů, ale o knihu, která podává ucelený pohled na problematiku severního Kavkazu a konfliktů zde probíhajících. Autor se pochopitelně primárně zabývá rusko-čečenským konfliktem, avšak jako komplexním jevem, který se snaží postihnout v širším kontextu politických, společenských i kulturních změn v regionálním kontextu.

Úvodní část publikace seznámí čtenáře s etnickým portrétem Čečenců, jejich historií a tradicemi. Je zde popsána, z hlediska kulturní i sociální antropologie, struktura čečenské společnosti i společenské normy, které měly svůj podíl na vzniku a intenzitě čečenského konfliktu a jež se odrážejí i v současném vývoji v Čečensku. Kvalifikovaná analýza rodově-klanové společnosti, její soudržnosti, tradice adatového práva a krevní msty i kultura násilí na Kavkaze, to vše může napomoci zájemci o tuto problematiku v lepší orientaci a pochopení celé řady souvislostí konfliktu, který s větší či menší intenzitou probíhá ve své poslední verzi již po dvě dekády, které uplynuly od rozpadu Sovětského svazu, v dlouhodobější perspektivě pak již po několik staletí. Právě historický kontext rusko-čečenských vztahů, resp. historie zdejšího konfliktu, je podán v navazující části monografie, kde je popsán průběh staleté ruské expanze do kavkazské oblasti i limity ruské koloniální politiky s jejími tragickými dopady na místní obyvatelstvo. Autor se zde zabývá i vojenskou strategií a taktikou bojujících stran, včetně barvitých dobových popisů brutálního protipovstaleckého postupu ruských sil, který se však nijak zásadně neodlišoval od způsobu, jímž problémy tohoto typu řešily v této době ostatní koloniální mocnosti. Právě v této části se ale projevuje i jistá autorova nekritičnost při použití zdrojů, eventuálně jejich nepřesná interpretace, neboť např. při popisu bojových schopností kavkazských horalů v boji muže proti muži za použití chladných zbraní udává jím citovaný zdroj ztráty ruských důstojníků v číslech vysoce překračujících tabulkové počty, jejichž samotné naplnění na kavkazském bojišti bylo spíše výjimkou než normou. Hlavním přínosem této části je plastický popis kavkazské rezistence, včetně osobnosti legendárního imáma Šámila, i popis procesu integrace severního Kavkazu do Ruského impéria. Historickou analýzu uzavírá kapitola věnovaná sovětské éře, zejména fenoménu stalinské deportace Čečenců a Ingušů do Střední Asie, politice plošné sovětizace a rusifikace Čečensko-Ingušska, ale i demografickému vývoji či vytváření čečenských kriminálních sítí v 80. letech 20. století.

Pozornost věnovaná historickému pozadí rusko-čečenského konfliktu umožňuje vysvětlit konfrontaci, která vypukla bezprostředně po rozpadu Sovětského svazu. Autor mluví o počátku 90. let

jako o období čečenské revoluce, která vynesla na vrchol moci generála Džohara Dudajeva a vedla k vyhlášení čečenské nezávislosti. Tato deklarovaná nezávislost ovšem v období před ozbrojeným konfliktem s ruskými silami přinesla i zhoršení sociálně-ekonomické situace čečenské entity i její chronickou vnitropolitickou nestabilitu, která poté posloužila i jako jeden z argumentů zastánců silového řešení na ruské straně. Monografie přináší popis průběhu první rusko-čečenské války, její reflexi v ruské a čečenské společnosti i období čečenské nezávislosti v druhé polovině 90. let. V této části je opět podán i širší regionální kontext událostí, včetně jevů, jako bylo šíření kriminality a etnického a náboženského extremismu na severním Kavkaze, ale i vnitropolitická situace v centru Ruské federace a mocenský boj místních politických elit na sklonku Jelcinovy éry. Autor představuje řadu událostí, které vedly k zahájení druhé rusko-čečenské války, včetně čečenské invaze do Dagestánu a teroristických útoků z roku 1999, které byly spojovány s čečenskými radikály či ruskými bezpečnostními službami. Druhá rusko-čečenská válka je v představované monografii hlavním předmětem autorova zájmu, neboť determinovala vývoj Čečenska v dalších letech i současnou politickou a bezpečnostní situaci v severokavkazském regionu. Analyzována je role jednotlivých aktérů, médií i dopady konfliktu na ruskou a čečenskou společnost. Samostatná kapitola je věnována problematice porušování lidských práv v Čečensku ze strany bezpečnostních sil Ruské federace i místních formací, podobně velký prostor dostávají i kapitoly věnované federálním snahám o stabilizaci čečenského teritoria či organizaci a aktivitám čečenské rezistence, shrnující situaci po roce 2000. Závěrečná část popisuje sociálně-ekonomické a etnické poměry v severokavkazských republikách Ruské federace, vznik místních islamistických proudů a jejich radikalizaci. Autor zde představuje některé faktory, které mohou vést k prohlubování rusko-kavkazského antagonismu a aktivizovat i do budoucna potenciál místního ozbrojeného odporu vůči federálním či lokálním autoritám. Zájemci o problematiku zde nepochybně ocení zasvěcený výklad jevů, jako je severokavkazská varianta džihádismu, vznik a radikalizace džamaatů, ruská kavkazofobie a kavkazská rusofobie apod.

Souleimanova práce přináší čtenáři skutečně kompaktní, fakty podložený a přehledný text, který popisuje historické události i současné dění na severním Kavkaze na základě kvalitní analýzy politických a společenských změn jak v regionu, tak v ruském centru. Občas se objevující rusismy z vojenské terminologie, které patrně jazyková korektura přehlédla, podtrhují dojem autenticity autorových závěrů či použitých zdrojů. Jedinou větší výhradou, kterou může recenzent či čtenář mít, je ne zcela využitá příležitost aktualizace předchozího vydání z roku 2007, neboť doplnění o popis vývoje Čečenska či rusko-čečenských vztahů z posledních let by bylo, již vzhledem k názvu knihy, velmi žádoucí. Koexistence kadyrovského klanu s ruskými úřady po roce 2007, participace čečenských jednotek v rusko-gruzínském konfliktu z roku 2008 apod. by si nepochybně větší pozornost ze strany autora zasloužily.